

De eeuw van Keynes

Deze maand, om precies te zijn op 5 juni, werd de honderdste geboortedag van John Maynard Keynes herdacht. Het had haast niet slechter kunnen treffen, want hoewel Keynes zonder twijfel de invloedrijkste econoom van deze eeuw is geweest, wordt de economische politiek op dit moment nationaal en internationaal volledig door anti-keynesianisme gedomineerd. Het merkwaardige feit doet zich voor, dat Keynes het toppunt van zijn roem bereikte in de jaren zestig toen de economie zich vrijwel op haar (neoklassieke) evenwichtige-groei-pad bevond en er van over- of onderbesteding nauwelijks sprake was, terwijl aan het eind van de jaren zeventig toen de recessie steeds verder om zich heen begon te grijpen, de keynesiaanse diagnose overboord werd gezet en het keynesianisme zelfs als een van de oorzaken van de kwalen werd aangewezen.

Om te begrijpen hoe het komt, dat Keynes de laatste jaren zo in het verdomboekje terecht is gekomen, is het goed twee dingen te bedenken. Ten eerste, dat z.g. „keynesianen“ de keynesiaanse theorie hebben versimpeld en verminkt tot een eenzijdig „stimuleren van de vraag door middel van extra overheidsuitgaven“; dat is in de *General theory* of in andere werken van Keynes nergens te vinden, maar het is wel de karikatuur die nu zo ijverig wordt bestreden. Ten tweede, dat economie en politiek vaak nauw verweven zijn. Zoals ook in de column van H. W. de Jong in dit nummer wordt geopperd zijn economische theorieën vaak belangrijke hulpmiddelen om politieke doeleinden te bereiken. Toen president Reagan zijn verkiezingscampagne voerde waren zijn belangrijkste thema's dat de rol van de overheid in de economie moest worden teruggedrongen en dat de belastingen moesten worden verlaagd; tegelijkertijd kwam er een nieuwe economische stroming op — de „supply-side economics“ — waarin de gunstige effecten van belastingverlaging en deregulering „wetenschappelijk“ werden onderbouwd. In dat zelfde klimaat was er voor het keynesianisme, dat de aandacht vestigt op de instabiliteit van de marktsector, weinig plaats. Men zou eens op de onzalige gedachte kunnen komen dat de marktwerking correctie behoeft. En had het ingrijpen in markten al niet tot genoeg herverdeling van inkomens geleid? Let wel, ik suggereer niet dat economiebeoefenaren uitsluitend hand- en spandiensten verrichten voor politici, maar wel dat het politieke klimaat van invloed is op de vraag welke theorieën komen bovendrijven en dat de economische wetenschap rijk genoeg is om ieder wat van zijn gading te bieden. In de Verenigde Staten, waar economisch-theoretisch de toon wordt gezet, ligt het keynesianisme momenteel slecht in de markt.

Met deze twee waarschuwingen in gedachten, kunnen we opnieuw gaan kijken of Keynes ook hedentendage nog wat te bieden heeft. Het fundamentele punt van de keynesiaanse revolutie is dat de marktwerking niet automatisch tot evenwicht in de economie leidt. De onzichtbare hand werkt niet zo goed als Adam Smith en de klassieken ons wilden doen geloven. Prijsaanpassingen op markten in de richting van de evenwichtsprijs vergen tijd of komen soms helemaal niet tot stand. In plaats daarvan vinden er hoeveelhedaanpassingen plaats. Maar dat betekent dat verwachtingen die gebaseerd waren op de evenwichtssituatie, niet uitkomen. Dit heeft dan weer consequenties voor het gedrag op andere markten, dat eveneens wordt aangepast. Zo kan de onevenwichtigheidstendens zich steeds verder in de economie voortplanten en een cumulatieve kringloop van tegenvallende bestedingen en tegenvallende inkomens genereren, met ernsti-

ge consequenties voor de economische doelstellingen op het gebied van inkomen en werkgelegenheid. Deze cumulatieve kringloop — door welke exogene of endogene oorzaken ook in beweging gezet 1) — die doorloopt zonder dat marktkrachten voor stabilisatie zorgen, is kenmerkend voor het keynesiaanse denken.

Maar treedt de spiraal nu ook in werkelijkheid op? Zorgen prijzen toch niet op een gegeven moment voor stabilisatie? Om op die vraag een gefundeerd antwoord te geven, zouden we markt voor markt moeten bekijken of zich onevenwichtigheden voordoen, of deze doorwerken naar andere markten, of ze daar worden versterkt of gedempt en of uiteindelijk de economie als geheel een stabiel of een labiel systeem vormt. Dit vergt echter een onafzienbare hoeveelheid micro-economische research. Het alternatief is dat we het hele marktgebeuren in enkele macro-economische vergelijkingen proberen samen te vatten. Maar dan moeten er zulke vergaande vereenvoudigende veronderstellingen worden gemaakt, dat de theorie met de werkelijkheid niet veel meer van doen heeft. Dan blijkt ook dat het met de voorspelkracht van modellen nogal tegenvalt en dat we op wezenlijke punten niet weten hoe de economie op allerlei exogene en endogene schokken reageert.

Dat is het economische moeras waarin we vaste grond onder de voeten moeten proberen te krijgen. We moeten min of meer stabiele verbanden in de economie op het spoor zien te komen om zinvolle uitspraken te kunnen doen. De klassieken hadden zo'n verband, nl. dat vraag en aanbod op een bepaalde manier met prijzen samenhangen. En Keynes had een ander verband, nl. dat bestedingen tevens inkomens zijn en dat er dus een kringloop is van bestedingen, inkomens, bestedingen, inkomens. Dit is het soort fundamentele verbanden in de economie waarvan er maar ongeveer eens per eeuw één wordt ontdekt. Wie als eerste de aandacht vestigt op zo'n „common sense“-waarheid in de economie is een grote in het vak en wie er vervolgens de ogen voor sluit zou meteen uit de professe gestoten moeten worden. Toch zijn er nog steeds economen die de rol van prijzen veronachtzamen evenals er economen zijn die de kringloop over het hoofd zien.

Natuurlijk hebben we met het bovenstaande nog geen operationele economische theorie waarmee de aard en de oorzaken van de economische stagnatie kunnen worden beschreven. Daarvoor moeten eerst de precieze parameters en condities van de marktwerking en de kringloop worden vastgesteld. Dat is werk voor de economische vakbeoefenaren die daarover onderling met alternatieve theorieën in de slag kunnen gaan. Als de fundamentele verbanden maar niet uit het oog worden verloren.

Wie zegt dat Keynes dood is, heeft gelijk als hij bedoelt dat de *General theory* geen receptenboek is waarin alles staat wat voor de huidige crisis relevant is. Er zijn in de wereld veranderingen opgetreden waarmee Keynes vijftig jaar geleden onmogelijk rekening kon houden. Maar het fundamentele inzicht van de kringloop is vandaag de dag nog net zo actueel als vijftig jaar geleden. Die kern van wat Keynes ons geleerd heeft moeten we vasthouden. Anders vallen we terug naar de eeuw vóór Keynes.

L. van der Geest

1) Voor een overzicht van een aantal belangrijke oorzaken zie J. Pen, Keynes, Keynes, Keynes, *Intermediair*, 3 juni 1983.